

Бейшеналиев А.Б.

АКШ МАМЛЕКЕТИНИН ЕВРАЗИЯГА КАРАТА ГЕОСАЯСЫЙ СТРАТЕГИЯСЫН КАЛЫПТАНДЫРГАН НЕГИЗГИ ТЕОРИЯЛЫК ЖОБОЛОР

Бейшеналиев А.Б.

ОСНОВНЫЕ ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОЛОЖЕНИЯ, ФОРМИРУЮЩИЕ ГЕОПОЛИТИЧЕСКУЮ СТРАТЕГИЮ США ПО ОТНОШЕНИЮ К ЕВРАЗИИ

A.B. Beishenaliev

THE BASIC THEORETICAL POSITIONS THAT FORMS THE GEOPOLITICAL STRATEGY OF THE USA RELATED TO EURASIA

УДК: 372/27.371

Бул макалада АКШнын Евразияга карата геосаясий стратегияларында маанилүү ысым АКШ президенти Картердин улуттук коопсуздук боюнча экс-кеңешчиси, стратегиялык изилдөөлөр Борборунун консультанты жана америкалык тышкы саясат боюнча профессор Збигнев Бжезинскийдин «Улуу шахмат тактасы» деп аталган китебинен мислдар келтирилди. Азыркы күндө НАТО Европада америкалык саясатты жүргүзүүнүн негизги механизми жана АКШ үчүн өтө зор мааниге ээ бул чөлкөмдө (региондо) америкалык аскерий базаларды жайгаштыруу аркылуу аталган чөлкөмгө таасир берүүнүн негизи болуп саналат. Бул негиздеги АКШнын аракеттери жазылган. Айтылгандардан бүткүл дүйнөнү америкалык эгида астында глобалдык башкаруу үчүн АКШ Евразияга карай уламдан улам умтулуп жатканын байкоого болот деген тыянакка келүүгө болот.

Негизги сөздөр: дүйнөлүк улуттук дүң продукт, биполярдык система, супер держава, геосаясий плюрализм, атлантикалык таасир, позитивдүү маанайдагы эволюциясынын перспективалары, катализатор мамлекеттер.

В данной статье приведены примеры из книг Збигнева Бжезинского, известной в геополитической стратегии США по отношению Евразии личности, экс советника по национальной безопасности Президент США Дж. Картера, консультанта и профессора по американской внешней политике Центра стратегических исследований. Сегодня НАТО основной механизм проведения американской политики в Европе и является основой воздействия на этот стратегический для США регион посредством размещения американской военной базы. Описывается действия США на этой основе. На основе высказанных можно прийти к выводу о том, что для глобального управления над миром под американской эгидой США все больше и больше стремится к Евразию.

Ключевые слова: мировой внутренний валовой продукт, биполярная система, супер держава, геополитический плюрализм, атлантическое влияние, перспективы эволюции на позитивном настроении, катализаторные страны

This article presents examples from the book by Zbigniew Brzezinski, known in the geopolitical strategy of the United States against the Eurasian identity, the former national security adviser to US President George Carter, consultant and professor of American foreign policy of the Center for Strategic Studies. Today NATO is the main mechanism of US policy in Europe. On the basis of expressed it can be concluded that for the global governance of the world under

the auspices of the United States of America, more and more committed to Eurasia.

Key words: world gross domestic product, the bipolar system, super power, geopolitical pluralism, Atlantic influence on the prospects for the evolution of a positive mood, the catalysator countries

Постсоветтик мезгилде АКШ Евразиядагы жаңы супер держава болуу ролуна ачыктан ачык талаптанып жатканы эч кимге жашыруун сыр эмес¹. Айтсак, «Америка үчүн башкы геосаясий мөөрөй (приз) болуп Евразия эсептелет» деген ураандын автору, АКШнын чыгаан саясат таануучусу, АКШ президенти Картердин улуттук коопсуздук боюнча экс-кеңешчиси, стратегиялык изилдөөлөр Борборунун консультанты жана америкалык тышкы саясат боюнча профессор Збигнев Бжезинский 1993-жылы «Тескөөдөн сырткары» («Вне контроля») деген китебинде «Америка (Флоридадагы кандайдыр бир фермер эмес, анын элитасы) өзү көксөгөн дүйнөлүк үстөмдүккө умтулса, анда ал Евразияга, айрыкча анын «Батыш перифериясына» (Евросоюз), анын как жүрөгүнө (Орусия), Жакынкы Чыгышка, Борбордук Азияга жана аталган жерлердеги мунай (нефть) запастарына үстөмдүк орнотуусу зарыл»², – деп так кесе билдирген.

3. Бжезинскийдин «Улуу шахмат тактасы» деп аталган китеби XXI кылымдын босогосундагы америкалык дипломатиянын стратегиясын ачык, так жана деталдуу чагылдырган. Бул китеп тууралуу Н. Кабанов мындай деп жазат: «Мындай китепти автор өзү баалагандай, эгоизм менен идеализмдин жуурулушунан куралган өз өлкөсүнүн чыныгы күчү менен сыймыктанган адам гана жаза алат»³.

3. Бжезинский Евразияны дүйнөлүк үстөмдүк үчүн күрөш жүргүзгөн шахмат тактасы, ал эми анын геостратегиясын, же геосаясий кызыкчылыктарды стратегиялуу башкарууну шахмат оюну менен салыштырган. Дүйнөлүк калктын 75 %ы, дүйнөлүк табигый байлыктардын басымдуу көпчүлүгү, дүйнөлүк улуттук дүң продуктынын (валовой

¹ Нартов Н.А. Геополитика: Учеб. М.: Юнити, 2004.

² Ивашов Л.Г. В чем состоит геополитическая стратегия США–НАТО // <http://old.iamik.ru/14387.html>

³ Кабанов Н. Секреты тотальной власти // http://rusarmeddon.narod.ru/HTML/23_19.htm

национальный продукт – ВВП) 60 %, дүйнөлүк энергетикалык запастардын төрттөн бир бөлүгү туура келген евразиялык шахмат тактасында ар бири ар кыл даражадагы бийликке ээ эки эмес, бир нече саясый оюнчулар ойнойт.

Эң негизги геосаясый оюнчулар шахмат тактасынын батыш, чыгыш, борбордук жана түштүк бөлүктөрүндө жайгашкан. Евразиянын батыш перифериясындагы башкы оюнчу болуп АКШ жетекчилик кылган Батыш мамлекеттери, чыгышта Кытай, түштүктө Индия эсептелет. Аталган оюнчулар ар кыл үч цивилизацияны туюндурат. Евразиянын чок ортосунда, З. Бжезинскийдин сөз. Менен айтканда «кара тешикте» («черная дыра») Батыш менен Чыгыш үчүн потенциалдуу түрдө өзгөчө мааниге ээ «саясый жактан анархиялуу, бирок, энергетикалык ресурстарга абдан бай чөлкөм (регион)», башкача айтканда, чөлкөмдүк (регионалдык) гегемонияга атаандашууга жөндөмдүү Орусия жатат.

Евразиянын территориясынын эбегейсиз зорлугу, калкынын санынын көптүгү жана маданиятынын көп түрдүүлүгү, ошондой эле, шахматта төмөнкүдөй комбинациялар мүмкүн болгондуктан, бул чөлкөмгө карата америкалык таасир ооздукталып турат. Эгерде Америка башында турган Батыш мамлекеттери Орусияны өз кучагына тартып, «Лондондон Владивостокко чейин европалык үй куруп», түштүктө Индия, ал эми чыгышта Кытай үстөмдүк кылуудан калса, анда Америка Евразиянын үстүнөн толук жеңишке ээ болот. Бирок, эгерде Орусия башында турган Борбордук Евразия Батыш мамлекеттерине дакаат көрсөтүп, бирдиктүү геосаясый жана геэкономикалык мейкиндикти түзсө, же Кытай менен шериктештик (союз) түзсө, анда Американын Евразия континентиндеги таасири алда канча тарып, АКШнын амбицияларын таш кабат. Ошол себептен, Кытай менен Япониянын жалпы умтулууларынын биригүүсүнө жол бербөө абзел. Эгерде биполярдык система кулагандан кийин Жаңы Дүйнөнүн (Новый Свет) «кожоюну» болгон Америка жылуу жумшак орун ала баштаган Эски Дүйнөдөн (Старый Свет) Батыш Европа тарабынан сүрүлүп ташталса, анда Евразиянын ортоңку бөлүгүндө жайгашкан Орусия өңдүү саясый оюнчу автоматтык түрдө жандана баштайт. Ошол эле мезгилде АКШнын тарыхый-маданий жана саясый маңызын тарыхый кубулуш катары аеосуз сынга алып, америкалык саясаттан көңүл калуу жана андан оолактоо менен коштолгон олуттуу илимий-публицистикалык эмгектердин жарыкка чыга башташы европалык аңсезимде карата антиамериканизм уламдан улам өсө баштаганынан кабар берет.

АКШнын Евразияга тескөөлүк орнотуусу автоматтык түрдө Африканы багындырууну туюнтат. Ошентип, дал ушул Евразияда Американын геосаясый кызыкчылыктары топтолгон. Жалпысынан алганда евразиялык күч-кубат америкалык күч-кубатка салыштырмалуу бир кыйла артыкчылыктарга ээ. Бирок, «Американын багына жараша

Евразия эбегейсиз зор болгондуктан, ал эч качан саясый багытта бирдиктүү боло албайт»⁴. З.Бжезинскийдин пикиринде «Дүйнөлүк масштабдагы жападан жалгыз супер держава катары Американын ролу азыркы күндө Евразияга карата бирдиктүү жана так кесе аныкталган стратегияны иштеп чыгуу зарылдыгын жаратууда»⁵. З. Бжезинскийдин ою боюнча алгач АКШ Евразияда геосаясый плюрализмди орнотууга тийиш. Бул үчүн АКШга каршы багытталган коалициялардын түзүлүү мүмкүндүгүн жокко чыгарган саясый маневрлар менен дипломатиялык манипуляцияларга приоритет берүү зарыл. Бирок, автордун пикиринде, Евразиянын картасында жашаган бир да мамлекетте мындай багыттагы реалдуу мүмкүндүктөр жок. Орто мөөнөттүү перспективадагы американизациянын экинчи этабында Евразияда өз кучагына көп сандаган өлкөлөрдү камтып, америкалыктардын жетекчилиги астында коопсуздуктун трансевразиялык системасын түзө алган стратегиялык жагымдуу өнөктөштөр (партнерлор) пайда болот. Ал эми узак мөөнөттүү планда булардын баардыгы тең глобалдык масштабдагы чыныгы саясый жоопкерчиликтин негизги системасы болуп калууга тийиш. Жакынкы келечектеги негизги милдет болуп АКШны Евразиядан сүрүп чыгаруу, же анын дүйнөлүк арбитр катары чечүүчү ролун бир кыйла денгээлде төмөндөтүү үчүн зарыл болуп саналган потенциалга ээ бир да мамлекеттин болбоосуна жетишүү абзел⁶. Пентагондун америкалык стратегиялык максаттар тууралуу 1992-жылы жашыруун сыр болуудан калган меморандумуна таянсак, Америка Кошмо Штаттары «АКШга каршы потенциалдуу коркунучтун пайда болушун глобалдуу алдын алуу, дүйнөдөгү америкалык үстөмдүктү сактап калуу» максаттарын көздөйт. Азыркы күндө НАТО Европада америкалык саясатты жүргүзүүнүн негизги механизми жана АКШ үчүн өтө зор мааниге ээ бул чөлкөмдө (региондо) америкалык аскерий базаларды жайгаштыруу аркылуу аталган чөлкөмгө таасир берүүнүн негизи болуп саналат. НАТОсуз Европа сөзсүз түрдө саясый жактан жиктелип кетет. Ошол себептен, Европа америкалык таасирден бошонуу эгидасы астында да биригип кетиши толук ыктымал.

Айтылгандардан улам АКШнын Европага карата эң башкы геосаясый маселе болуп мурда АКШ менен байланышкан франко-германдык биримдикке карата Европаны кайрадан антип түзүп чыгуу керек деген суроо эсептелет. Германия да, Франция да өз алдынча Европаны түзө албайт. Бирок, Европа Франциясыз да, Германиясыз да жашай албагандыктан, Германияга же Францияга карата оң же терс маанайда тандоо жүргүзүү туура эмес. Мындай шарттарда АКШ мамлекети Европа америкалык

⁴ Бжезинский З. Великая шахматная доска // <http://russky.org/history/library/bzhezins.htm>

⁵ Бжезинский З. Великая шахматная доска // <http://russky.org/history/library/bzhezins.htm>

⁶ Лисичкин В., Шелепин Л. Глобальная империя зла // <http://www.x-libri.ru/elib/Isshl001/0125.htm>

глобалдык тескөөдө турса да, Европа АКШнын тең укуктуу өнөктөшү деп ынандыра алышы керек. Ошол эле учурда Европанын эсебинен НАТОну кеңейтүү зарыл. Андай болбогон учурда АКШ алгач чөлкөмдүк, андан соң глобалдык деңгээлде эбегейсиз зор утулушка дуушар болот.

НАТОнун мүчөсү болуп «демократиялуу мамлекеттер» гана эсептелиши керек⁷. Бул болсо жаны демократиялык түзүмдөргө стимул берет. Башкача айтканда, бирдиктүү Европага, Еврошериктештикке НАТО аркылуу гана кирүү мүмкүн. Бул болсо атлантикалык таасирди жайылтуу менен бекем орнотуунун алдын ала терең ойлонулган жана этаптуу мүнөзүнөн кабар берет. Алгач Польшаны, андан соң Украинаны франко-германдык-польшалык-украиндик союзга кабыл алуу менен эле 2010-жылы атлантисттер өз тарабына 230 млн. адамды тарта алышкан. Орусияны болсо Европаны эшиги ал үчүн ачык деп ынандыруу өнөктөкө айланган. Ошентип, Европа Евразияга атлантикалык таасирди жайылтуу үчүн зарыл болуп саналган плацдарм боло алат. Ошол эле учурда америкалыктар бирдиктүү, кубаттуу жана ынтымактуу Европа Американын Жакынкы Чыгыштагы кызыкчылыктарына каршы болуусуна жол бербешти абзел⁸.

3. Бжежинский Евразиянын батышында чечүүчү ролду Франция менен Германия ойнойт деген пикирде. НАТОну уламдан улам Чыгышка карай жылдыруу менен Америкаевропалык демократиялык плацдармды кеңейте бермекчи. Евразиянын Ыраакы Чыгышында борбордук ролду Кытай ойнойт. Ошол себептен, Вашингтон менен Пекиндин ортосундагы геостратегиялык консенсуска жетпейинче Американын Евразиядагы саясий таянычы болбойт. Орусия болсо өзү тууралуу чөлкөмдүк (регионалдык) гана мааниге ээ мамлекет деп жарыялап, Евразиядагы чечүүчү таасиринен баш тартыш керек⁹. З. Бжежинскийдин пикиринде чечүүчү таасир аскерий, экономикалык, техникалык жана маданий чөйрөлөрдө өзүнө бир да мамлекет тең келбей, глобалдык саясий ири салмакка ээ Америкага гана таандык болуусу абзел. Анын ою боюнча Орусиянын келечеги так кесе анык эмес, анын позитивдүү маанайдагы эволюциясынын перспективалары жокко эсе. Ошол себептен Америка Орусияны кеңири чектерге ээ европалык кызматташтыктын ишине тартуу менен бирге эле жаңы суверендүү коңшу мамлекеттердин көз карандысыздыгын бекемдөөгө көмөк берген саясий шарттарды түзүүсү керек¹⁰. З. Бжежинский Орусия менен АКШнын өз ара жакындашуусу зарыл түрдө ишке ашат деп эсептеген. Анткени, АКШ менен Орусиянын ортосундагы өнөктөштүк тарых жана

геосаясат менен шартталган табигый процесс болуп саналат. Збигнев Бжежинскийдин пикиринде мындай өнөктөштүктүн альтернативалары ар кандайча болушу ыктымал.

«Эгерде Орусиянын геосаясий позициясын түштүктөгү орустарга кас маанай күткөн көп сандаган мусулман мамлекеттери жана чыгышта таасири күндөн күнгөсүп бара жаткан Кытайдын өңүтүндө карай турган болсок, – деп жазат америкалык саясатчы, – анда Орусия үчүн жападан жалгыз жол – бул Батышка жакындоо экендиги айтпаса да түшүнүктүү». З. Бжежинский Америка үчүн Орусия менен тыгыз өнөктөш болуу Европа менен бүткүл дүйнөдөгү туруктуулукту, Атлантика тарапка болгон өз ара ишеним артууну туюнтат деп баса белгилеген. Конвергенция, же АКШ менен Орусиянын жакындашуусу терроризм жана ядролук коркунучту жайылтуу сыяктуу жалпы кооптонууну жараткан проблемаларды чечүүгө жардам берет. Ал тургай, өзүнүн «Тандоо. Дүйнөлүк үстөмдүк же глобалдык лидерлик» («Выбор. Мировое господство или глобальное лидерств») деп аталган китебинде З.Бжежинский Орусиянын НАТОго киришине да жол берген прогнозду сунуштайт.

Орусиянын НАТОго кириши тууралуу прогноздо Азия «саясий жанар тоого (вулканга) окшош» деген З. Бжежинский кытайлардан коркуп, Орусиянын чыгышка карай ориентациясынан чочулаганын төмөнкү эскертүүдөн да байкоого болот: «Улуу Кытай пайда болушу толук ыктымал. Ошондо анын коңшулары каалайбы, каалабайбы, Кытайдын аракеттерине тоскоолдук кылуу далалаттары аны менен болгон жаңжалга алып келиши мүмкүн»¹¹. АКШ үчүн эң эле кооптуу сценарий болуп Кытай, Орусия жана Ирандын катышуусу менен «антигегемонисттик» коалициянын жаралышы эсептелет (АКШнын президенти Картердин улуттук коопсуздук боюнча экс-кеңешчисинин байкамында, мындай кырдаалда Кытай лидер, ал эми Орусия аны ээрчиген өнөктөш болуп каклышы мүмкүн. Ушундай жагдай түзүлө турган болсо, анда АКШ Ыраакы Чыгыштагы өз тескөөсүнөн (контролунан) айрылат¹². Ошол себептен, Американын орто мөөнөттөгү максаты болуп саясий планда 1) Европа жана Кытай; 2) постимпериялык, бирок, Батышка багыт алган Орусия жана 3) Евразиянын түштүгүндөгү демократиялуу Индия менен болгон алакаларды жыйынтыктуу жана так кесе аныкталган маанайга өткөрүү саналат. Мындай планы ишке ашырууда уламдан улам жайыла баштаган Европа менен НАТО АКШнын таасиринин чек араларын кеңейтип, Борбордук Европадагы өлкөлөрдү өз курамына киргизүү аркылуу европалык кеңеште проамерикалык ориентациядагы, бирок, саясий жактан интеграцияны түзбөгөн мамлекеттердин санын көбөйтүп, АКШнын геосаясий маселе-

⁷ Устав НАТО, Североатлантический Договор, Вашингтон, 1949. Официальный сайт НАТО // http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm

⁸ Шалак А.В. Основы геополитики. Учебное пособие. – Иркутск: Изд-во ИГЭА, 2001

⁹ Нартов Н. А. Геополитика: Учеб. М.: Юнити, 2004.

¹⁰ Бжежинский З. Великая шахматная доска // <http://rus-sky.org/history/library/bzhezins.htm/>

¹¹ Бжежинский З. Америка терпит катастрофу (для газеты Los Angeles Times), <http://www.lenta.ru/>

¹² Кабанов Н. Секреты тотальной власти // http://rusarmeddon.narod.ru/HTML/23_19.htm

лердеги максаттарын реализациялоого көмөк бермекчи¹³.

3. Бжезинский дүйнөдөгү америкалык үстөмдүк жана бир уюлдуу система тууралуу АКШ «жападан жалгыз жана чындыгында эле дүйнөдөгү алгачкы нукура глобалдуу держава», – деп ишенимдүү жазат. Ошол себептен, АКШнын келечектеги саясаты үчүн «саясий аренада Евразияга үстөмдүк кылууга, демек, Американын талаасына таш ыргытууга жөндөмдүү атаандаштын пайда болбошу өзгөчө маанилүү»¹⁴. Айтылгандардан Збигнев Бжезинский Америка Кошмо Штаттары буга чейин НАТОну кеңейтүү боюнча жасап келген далай аракеттери өз темпи менен максаттуулугун жоготсо, анда АКШнын Евразияга карата саясаты жалпы жонунан эч нерсеге арзыбас нерсеге айланат деген тыянагын түшүнүүгө болот. Мындай жолсуздук америкалык лидерликти дискредитациялап, проамерикалык маанайда кеңейип келе жаткан Европаны башка нукка буруп, борбордук европалыктарды деморализациялап, Орусиянын Борбордук Европага карата азырынча уктап жаткан, жалпы жонунан, өлүм алдында турган геосаясий умтулууларын кайрадан ойготуп жиберүүсү толук мүмкүн. Батыш үчүн оор болгон бул сокку евразиялык коопсуздуктун нукура европалык таянычтарынын перспективаларына орду толгус зыян алып келип, АКШ үчүн чөлкөмдүк (регионалдык) гана эмес, глобалдык да утулуу ызасын берет.

Америка Кошмо Штаттарынын таасири канчалык зор болсо да, Евразия өзгөчө мүнөздөгү геосаясий мааниге ээ жана Американын кеелечеги дал ушул ири материктен көз каранды. Демек, Збигнев Бжезинский аныктагандай, америкалык тышкы саясаттын негизги милдети «глобалдык кызыкчылыктарга ээ Америка кандай жол менен евразиялык державалардын ортосундагы татаал мамилелерди чече алышы мүмкүн, ири алдыда, эл аралык аренада үстөмдүк кылган жана антагонисттик маанайдагы евразиялык державанын пайда болуусуна бөгөт кое алабы деген суроо Американын дүйнөлүк үстөмдүктү ишке ашыруу жөндөмүндөгү борбордук маселе болуп саналат»¹⁵. Берилген суроодо З. Бжезинскийдин позициясын Генри Киссенджер да тең бөлүп, «геосаясий жактан Америка мамлекети ресурстары менен калкынын саны боюнча Америка Кошмо Штаттарынан бир кыйла артыкчылык кылган гигант материк Евразиянын жээктеринин ортосундагы арал гана болуп саналат. Кандайдыр бир державанын Евразия континентинин курамына кирген Европанын же Азиянын үстүнөн болгон үстөмдүгү Америка үчүн стратегиялык коркунучтун критерийи болуп калат». Мындай мамлекеттердин топтошуусу Америкага караганда экономикалык гана эмес, аскерий өнүткө да артыкчылыкка ээ болуп кетүүсү толук ыктымал. Окуялардын мындай болуп

кетүүсүнө жол бербөө америкалык тышкы саясаттын эң маанилүү максаттарынын бири¹⁶.

АКШ үчүн евразиялык геостратегия өз кучагына «геостратегиялык көз карашта динамикалуу деп эсептелген катализатор мамлекеттердин геосаясий пландарын максаттуу жетектөөнү»¹⁷ камтыйт. Мында Америка эки маанилүү кызыкчылыктарды аркалайт: 1) жакынкы перспективада - өзүнүн глобалдык бийлигинин артыкчалуулугун сактап калуу, 2) алыскы перспективада бул бийликти институтташтырылган глобалдык кызматташтыкка трансформациялоо¹⁸.

Евразияга карата америкалык геостратегияны иштеп жатып З. Бжезинский эки маанилүү категориядагы өлкөлөрдү айырмалайт: 1) геостратегиялык аракеттүү жактар жана 2) геосаясий борборлор. Геостратегиялык активдүү жактар болуп «учурдагы геосаясий абалды өзгөртүү максатында өздүк чек арадан сырткары аймактарга бийлик жүргүзүү, таасир этүү жөндөмү менен улуттук эрке ээ» мамлекеттер эсептелишет¹⁹.

Геосаясий өнүткө геостратегиялык активдүү жактар туруксуз келишет да, америкалык күч-кубатка карата сын көз карашта болуп, өз кызыкчылыктары америкалык кызыкчылыктар менен дал келген же ага карама каршы болгон чектерди аныктап, андан соң америкалык саясатка ылайык келген же ага каршы багытталган өздүк милдеттерди калыптандырат.

Геосаясий борборлор болуп «маани-маңызы алардын күчү менен мотивациясынан эмес, геостратегиялык аракеттүү жактардын таасиринен көз каранды болгон мамлекеттер» эсептелишет. Көп жагынан геосаясий борборлордун маани-маңызы алардын географиялык абалы аркылуу аныкталат. Алардын географиялык абалы геостратегиялык аракеттүү жактардын ресурстарга ээ болуу максатында өтө бай маанилүү райондорду тескөөгө алуу планына макул болуу же болбоо ишинде өзгөчө ролду аткарат²⁰. Мындай өлкөлөр геосаясий аренада өзгөчө мааниге ээ мамлекеттин же чөлкөмдүн (региондун) калканы катары кызмат өтөй алышат. З.Бжезинскийдин пикиринде азыркы мезгилде Франция, Германия, Россия, Кытай жана Индия сыяктуу беш геостратегиялык аракеттүү жактар жана Украина, Азербайжан, Түштүк Корея, Түркия жана Иран өндүү беш геосаясий борборлор бар. «Жер шарынын башка райондоруна салыштырмалуу Европанын реалдуу көмөгү дайыма артыкча мааниге ээ», – деген

¹⁶ Межлумянц А.Р. Геополитическая стратегия Бжезинского и ее исторические перспективы // [http:// whiteworld.ru/s000102.htm](http://whiteworld.ru/s000102.htm)

¹⁷ Бжезинский З. Великая шахматная доска // [http:// rus-sky.org/history/ library/bzhezins.htm/](http://rus-sky.org/history/ library/bzhezins.htm/)

¹⁸ Межлумянц А.Р. Геополитическая стратегия Бжезинского и ее исторические перспективы // <http:// whiteworld.ru/s000102.htm>

¹⁹ Бжезинский З. Великая шахматная доска // [http:// rus-sky.org/history/ library/bzhezins.htm/](http://rus-sky.org/history/ library/bzhezins.htm/)

²⁰ Бжезинский З. Великая шахматная доска // [http:// rus-sky.org/history/ library/bzhezins.htm/](http://rus-sky.org/history/ library/bzhezins.htm/)

¹³ Нартов Н.А. Геополитика: Учеб. М.: Юнити, 2004.

¹⁴ Кабанов Н. Секреты тотальной власти // [http:// rusarmeddon.narod.ru/HTML/23_19.htm](http://rusarmeddon.narod.ru/HTML/23_19.htm)

¹⁵ Бжезинский З. Великая шахматная доска // [http:// rus-sky.org/history/ library/bzhezins.htm/](http://rus-sky.org/history/ library/bzhezins.htm/)

3. Бжезинский Европаны Американын табигый шектешти (союздашы) деп эсептеген.

Америкалык саясатчы Америка менен Европанын ортосундагы көпүрөнү НАТОдон көрөт. Мындан сырткары, анын пикиринде, Европа «демократияны Евразиянын түпкүрүнө сүндүп киргизүү ишиндеги трамплин» катары кызмат кылат. Ошентип, АКШ Еврошериكتештик менен НАТО түзүмдөрүн (структураларын) чыгыш тарапка катары кеңири жайылтууга абдан кызыкдар. Демек, мындай иште Америка үчүн Европа евразиялык континенттеги плацдарм болуп эсептелет²¹. АКШнын эгидасы астында Батыш мамлекеттери бирдиктүү геосаясий, экономикалык, аскерий жана маданий консолидацияланган бүтүндүккө баш кошо баштаган. Бирдиктүү Европа жана акырындык менен Европаны улуттук кошуундан сырткары институттар (наднациональные институты) аркылуу башкарылган кандайдыр бир супер-мамлекетке айландыруу идеясы АКШнын геосаясий стратегиясы менен тарыхтын либералдык долбоорунун бир бөлүгү болуп, америкалык саясий аң-сезим өзүн өзү жалпы Батыш менен тең маанилештире баштаган. Тарыхый субъекттердин диний-философиялык жобосунун өңүтүндө мындай ассимиляцияланган аң-сезимде жөн гана күчтүү мамлекет эмес, өзүн бүткүл дүйнөнүн чордону менен тең маанилештирип, калган дүйнөнү тарыхый демилгеге укуксуз артта калган чет жака (провинция) катары баалаган мотив орногон²². 3. Бжезинскийдин пикиринде Евразиянын туруктуулугу (стабилдүүлүгү) коопсуздуктун бүткүл континентти өз кучагына алган трансевразиялык системасын түзүү менен чыңдалмакчы. Ошондуктан ал «Америка, Европа, Кытай, Япония, конфедеративдүү Орусия жана Индия, ошондой эле, башка мамлекеттер да бир жакадан баш, бир жеңден кол чыгарып, мындай түзүмдөгү трансконтиненталдык системанын өзөктүү чордонуна айлана алмакчы»²³. Бирок, 3. Бжезинский америкалык үстөмдүк убактылуу гана кубулуш деп эсептейт: «Акыр аягында бийликтин бир мамлекеттин колунда топтолгону дүйнөлүк саясатка мүнөздүү болбой калмакчы»²⁴.

Демек, өздөрүнүн дүйнөлүк рынок оюндарындагы кызыкчылыктарын оптималдаштырган дүйнөлүк интеллекттердин шахмат оюну сымал караган 3. Бжезинскийдин геосаясий стратегиясын АКШ глобалдык масштабдагы алгачкы жана жападан жалгыз гана эмес, эң акыркы да супер держава катары тарыхта калат сыяктанат деген божомолу менен тыянактаса болот. Айтсак, 3.Бжезинскийдин жобо-

сунда үчүнчү миң жылдыктын башында дүйнөлүк үстөмдүк кылуу идеясы толук кандуу ишке ашат. Бул идеяны ишке ашырууда АКШ өз функциясын аткарып, андан соң дүйнөнүн башка мамлекеттери сыяктуу эле өзүнүн тарыхый маанисин жоготкон алгачкы жана жападан жалгыз супер державанын ролун аркалоого тийиш.

Айтылгандардан бүткүл дүйнөнү америкалык эгида астында глобалдык башкаруу үчүн АКШ Евразияга карай уламдан улам умтулуп жатканын байкоого болот деген тыянакка келүүгө болот. «Евразиялык континенттеги америкалык плацдармды трансатлантикалык өнөктөштүктүн жардамы аркасында чыңдоо» үчүн Вашингтонго «уламдан улам кеңейип жаткан Европа» «Евразияга карай кыймылга реалдуу трамплин» болуп калуусу тийиш. Бирок, мындай геосаясий каалоо-тилек эмнегедир Европаны какбатырландырган жок. Натыйжада, азыркы мезгилде дүйнөнү евразиялык масштабдарга ээ болгон кайра бөлүштүрүү ишинде «глобализм идеологиясы», ошондой эле ага жетүүнүн методдору уламдан улам реалдуу жана ашынган формаларга ээ болуп бара жатат. Мындай идеологиянын философиясын ишке ашыруу адамзаттын баардык улуу маданий жана улуттук каада-салттарын четке кагууга алып келе жатканы өкүндүрөт. Мындай каада-салттарсыз өлкөлөр менен цивилизациялар субъектен саясаттын объектисине айланып, өзүнүн тарыхый демилгесинен айрылат. Дүйнөгө АКШ тарабынан таңууланган жана технократты максатты көздөгөн гиганттык киборг Платон, Шекспир, Чайковский жана микрочиптин ортосундагы айырмачылыкты ажыратпагандыктан, тарыхый мурастын баалуулугу өз ролун аткаруудан калат.

Адабияттар:

1. Бжезинский 3. Америка терпит катастрофу (для газеты Los Angeles Times), <http://www.lenta.ru/>
2. Бжезинский 3. Великая шахматная доска // <http://russky.org/history/library/bzhezins.htm>
3. Ивашов Л. Г. В чем состоит геополитическая стратегия США–НАТО // <http://old.iamik.ru/14387.html>
4. Кабанов Н. Секреты тотальной власти // http://rusarmageddon.narod.ru/HTML/23_19.htm
5. Лисичкин В., Шелепин Л. Глобальная империя зла // <http://www.x-libri.ru/elib/lssh1001/0125.htm>
6. Межлумянц А. Р. Геополитическая стратегия Бжезинского и ее исторические перспективы // <http://whiteworld.ru/s000102.htm>
7. Нарочницкая Н. Старая Европа, <http://pravoslavie.ru/analit/index.htm>
8. Нартов Н. А. Геополитика: Учебник М.: Юнити, 2004.
9. Устав НАТО, Североатлантический Договор, Вашингтон, 1949. Официальный сайт НАТО // http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm
10. Шалак А.В. Основы геополитики. Учебное пособие. – Иркутск: Изд-во ИГЭА, 2001

Рецензент: д.филол.н., профессор
Мамбеталиев К.И.

²¹ Межлумянц А.Р. Геополитическая стратегия Бжезинского и ее исторические перспективы // <http://whiteworld.ru/s000102.htm>

²² Нарочницкая Н. Старая Европа, <http://pravoslavie.ru/analit/index.htm>

²³ Бжезинский 3. Великая шахматная доска // <http://russky.org/history/library/bzhezins.htm>

²⁴ Бжезинский 3. Великая шахматная доска // <http://russky.org/history/library/bzhezins.htm>